

**Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 3, 2019 Güz,
ISSN: 2651-4605**

YILMAZ, İbrahim (2019, Ekim), “Osmanlı Polis Teşkilatında Lojistik İmkânlar: Selanik Vilayeti Örneği”, *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S 3: 119-139.

Makale Geliş Tarihi: 02/09/2019

Makale Kabul Tarihi: 10/10/2019

OSMANLI POLİS TEŞKİLATINDA LOJİSTİK İMKÂNLAR: SELANİK VİLAYETİ ÖRNEĞİ*

İbrahim YILMAZ**

Öz

Osmanlı polis teşkilatı 1845 yılında kurulduktan bir yıl sonra kapatıldıysa da XIX. yüzyılın son çeyreğinde yeniden hayat bularak Selanik’in de içinde bulunduğu taşra vilayetlerinde teşkilatlanmıştır. Bu çalışmada, Osmanlı Devleti’nin en zor yıllarına rastlayan bir dönemde kurulan polis teşkilatının bütçe ve bu bütçeye bağlı olarak gerçekteşen lojistik imkânları, Selanik vilayeti özelinde incelenmektedir. XIX. yüzyıl sonları ile XX. yüzyıl başlarını kapsayan çalışma sonucunda, Selanik polis teşkilatının personeline sağladığı silah, teçhizat, üniforma ile maaş ve diğer sosyal hakların neler olduğu, polislik görevinin ifasında hayati derecede önemi haiz olan ulaşım ve haberleşmenin nasıl yapıldığı, hizmet binalarının nasıl temin edildiği gibi hususların aydınlatılması amaçlanmaktadır. Çalışmada ikinci el kaynaklar ile Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri belgelerinden faydalanılmıştır. Çalışmanın sonunda Selanik polis teşkilatının bütçe yetersizliği sebebiyle lojistik alanda çeşitli sıkıntılar içerisinde bulunduğu, bunlardan bazılarının süreç içerisinde, merkezle de iş birliği yapılarak çözüme kavuşturulduğu, bazılarında ise sıkıntılarının devam ettiği anlaşılmıştır. Ayrıca mali sıkıntılara rağmen, başta silah olmak üzere bisiklet, motorbot, otomobil, telefon gibi görevin ifasına önemli katkılar yapabilecek olan dönemin teknolojik yeniliklerinin yakından takip edilerek kullanıldığı ortaya konmaktadır.

Anahtar kelimeler: Osmanlı, polis, Selanik, lojistik.

* Bu makale, Prof. Dr. Muhittin TUŐ ve Prof. Dr. Alaattin AKÖZ’ün danışmanlıklarında, İbrahim YILMAZ tarafından hazırlanan ve 08.05. 2017’de Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde kabul edilen “*Selanik Polis Tarihi (1876-1912)*” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr., Emniyet Genel Müdürlüğü, İbrahim.yilmaz70@hotmail.com, ORCID, 0000-0002-5332-1663.

LOGISTIC MEANS IN THE OTTOMAN POLICE FORCE: THE CASE OF THESSALONIKI PROVINCE

Abstract

Although the Ottoman police force was closed down a year after its establishment in 1845, it was re-established in the last quarter of the 19th century and organized in the upstate provinces, including Thessaloniki. In this study, the budget of the police force established in the period of the most difficult years of the Ottoman Empire and the logistic means realized in connection with this budget in the case of Thessaloniki province are examined. As a result of the study covering the end of the 19th century and the beginning of the 20th century, it was aimed to clarify the issues such as what the weapons, equipment, uniforms, salaries and other social rights provided to the personnel of the Thessaloniki police force were, how the transport and communication which were vital for performing the policing task were carried out, and how the service buildings were obtained. Second hand sources and documents of the Presidential State Archives were used in the study. As a result of the study, it was understood that the Thessaloniki police force had various problems in the field of logistics due to insufficient budget, that some of these were resolved through cooperation with the center in the process, while problems continued in others. In addition, it was revealed that the technological innovations of the period, which could make significant contributions to the execution of the task, such as bicycles, motorboats, automobiles, telephones, and especially arms were closely followed and used despite the financial difficulties.

Keywords: Ottoman, police, Thessaloniki, logistic.

Giriş

Osmanlı Devleti'nde ülkenin asayışı, XIX. yüzyıla kadar askerler tarafından sağlanmaktaydı (Alyot, 2008, s. 9). Tanzimat öncesinde, ülkede asayişin sağlanması çözülmesi gereken temel sorunlardandı. Yeniçeriliğin kaldırılmasından sonra kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusundan da beklenen faydanın elde edilememiş olması ve Tanzimat Fermanı sonrası ülke çapında hayata geçirilecek olan idari, hukuki, mali düzenlemelere karşı oluşabilecek tepkileri bastırabilecek yeni bir iç güvenlik teşkilatına olan ihtiyaç, farklı arayışları beraberinde getirdi (Sönmez, 2005, s. 260-261).

Bu beklentiler sonucunda, 1840'tan itibaren öncelikle taşrada, valiler emrinde görev yapacak olan zaptiye teşkilatı kurulmaya başlandı. İstanbul'da ise farklı bir model uygulanarak Galata-Beyoğlu bölgesi merkez olmak üzere, 1845 yılında Polis Meclisi kuruldu. Bu meclis 46 polis memuru istihdam ederek görevine başladı. Fakat kendisinden beklenen iyileştirilmeleri bir türlü yapamadı. Görevli olduğu bölgede

asayişin sağlanması yine askerler eliyle yerine getiriliyordu. Bunun üzerine polis uygulamasına son verilerek bölge asayişinin Zaptiye Müşiriyetine bağlanması kararı alındı (Sönmez, 2005, s. 262-266). Polis teşkilatının ne kadar görevde kaldığıyla ilgili net bir bilgi yoktur. Fakat 15 Şubat 1846'da, Zaptiye Müşiriyetinin kuruluşuna dair yayınlanan tebliğde yer alan tüm zabıta teşkilatlarının bu daireye bağlandığı şeklindeki ifade, bu tarihten sonra faaliyette olmadığını göstermektedir (Alyot, 2008; 177).

Zaptiye Müşiriyetinin yerine 1879 yılında kurulan Zaptiye Nezaretinin görevi sadece polislik hizmetlerinin yerine getirilmesi olarak belirlendi. Böylece müstakil bir polis teşkilatı ikinci defa hayata geçirilmiş oluyordu. Bu değişim sürecini taşra polis teşkilatlarının kurulması takip etti. 1890'lı yıllar Zaptiye Nezaretinin ülkede kurumsallaşması açısından oldukça önemlidir. XIX. yüzyılın sonuna gelindiğinde Selanik'in de içinde bulunduğu pek çok vilayette polis teşkilatı kurumsal yapısını oluşturmuştu (Tongur, 1940, s. 167; Alyot, 2008, s. 92, 184). Fakat vilayetlerin polis görevlileriyle tanışması daha erkendir. Örneğin Selanik'te 1876 yılında polisin varlığı bilinmektedir (Mazower, 2013, s. 224). Bu durum, 1845'te kurulan ilk polis teşkilatının çok geçmeden kapatılmasına rağmen kadroda görevli polislerin Zaptiye Müşiriyeti içerisinde devam edebilmesi uygulamasının sürekli hale getirilerek zaptiyelerin içerisine süreç içerisinde polislerin alınmaya devam edilmiş olabileceğini düşündürmektedir (Yılmaz, 2017, s. 96).

Bu çalışmada, Osmanlı Dönemi Selanik Polis Müdüriyetinin sahip olduğu bütçe imkânları, bu bütçe çerçevesinde personeline sağladığı maaş, sosyal haklar, üniforma, silah-teçhizat, ulaşım ve haberleşme araçları ile hizmet binaları incelenmektedir.

1) Bütçe ve Maaşlar

Bilindiği üzere kurumların lojistik imkânlarının temel belirleyicisi sahip oldukları bütçeleridir. Arşiv kaynaklarına göre Selanik polis teşkilatının R.1319/1903-1904'te yıllık bütçesi 1.075.426 kuruş olup bunun 897.750 kuruşu maaşlar, 177.676 kuruşu ise diğer masraflar için ayrılmıştır (CDA.Y.PRK.MK.18/18). Görülüyor ki söz konusu yılda bütçenin % 83'ü maaşlara, % 17'si ise diğer kalemlere tahsis edilmiştir. Aşağıdaki tablo 1'de teşkilatın 1904/1905 ve 1905/1906 yılları bütçeleri ayrıntılı şekilde verilmiştir.

Tablo 1: Selanik polis teşkilatı bütçesi (1904/1905; 1905/1906)¹.

	1904/1905 (H.1322)			1905/1906 (H.1323)		
	Maaşlar (kuruş)					
	Maaş	Sayı	Yıllık	Maaş	Sayı	Yıllık
Polis Müdürü	2.500	1	30.000	2.500	1	30.000
Polis Müfettişi	--	--	--	1.500	1	18.000
Birinci derece komiser (yeni)	--	--	--	1.500	1	18.000
Birinci derece komiser	1.000	1	12.000	1.000	1	12.000
İkinci derece komiser	750	4	36.000	750	4	36.000
Üçüncü derece komiser	500	40	240.000	500	40	240.000
Komiser Yardımcısı	400	15	72.000	400	22	105.600
Polis memuru	300	200	720.000	300	266	957.600
Tercüman	750	1	9.000	750	1	9 000
Toplam		262	1.119.000		337	1.426.200
	Yıllık masraflar (kuruş)					
Üniforma	90.200			134.611,20		
Büro faturaları	6.000			8.778		
Aydınlatma	5.000			6.506,20		
Mobilya döşeme	5.000			5.000		
İlaç	4.500			4.500		
Çeşitli ödenekler	11.000			14.000		

Osmanlı Polis Teşkilatında Lojistik İmkânlar: Selanik Vilayeti Örneği

Taşınma yollukları	11.575	12.000
Isınma	5.000	7.500
Örtülü ödenek	25.750	25.750
Çeşitli giderler	3.000	3.000
Okul için harcama	-----	50.000
Rezerv	15.000	3.129
Toplam	182.025	274.774, 40
Genel toplam	1.301.025	1.700.974,40

Selanik polis teşkilatı personel mevcudu 2 Mart 1904'te 237 kişiden ibaret iken yılbaşından itibaren 261'e çıkarılması planlanmış ve bununla ilgili gerekli ödeneklerin gönderileceği Sadaret'ten bildirilmişti (CDA.Y.PRK.MK.18/18). Tablo 1'de görüldüğü gibi ödeneklere gerekli ilaveler yapılarak planlanan personel artışı hayata geçirilmiştir. 1905/1906 yılına gelindiğinde ise personel sayısı tercümanla birlikte 337'ye çıkmıştır. Personel sayısındaki artışa paralel olarak maaş ödeneklerinin de arttığı görülmektedir. Maaşların bütçeye oranı 1904/1905'te, %86, 1905/1906'da ise % 83,8 olmuştur.

Bütçedeki ikinci büyük kalemi üniforma masrafları oluşturmakta, devamında ise 1905/1906 yılında yapılan okul masrafları ile örtülü ödenek giderleri gelmektedir. Okul masrafları adı altında görülen harcama kalemi, 1907 yılında açılan ve Osmanlı'nın ilk polis okulu olan Selanik Polis Mektebi ile ilgili olmalıdır. Her ne kadar bu okul doğrudan doğruya Emniyet-i Umumiye Müdürlüğüne bağlı olup Selanik polis teşkilatıyla herhangi bir bağı bulunmamakta (Yılmaz, 2015, s. 107-109) ise de okulun kadrosu oluşturulup resmî olarak açılmadan önce, eğitime uygun hale getirilebilmesi için birtakım hazırlıkların yapılması gerektiği açıktır. Okulun açılmasından bir yıl önce Selanik polis teşkilatı tarafından harcanan 50.000 kuruş, muhtemeldir ki, bu okulun kuruluş aşamasındaki harcamalardır.

Yine Tablo 1'den anlaşılacağı üzere söz konusu yıllarda değişik rütbedeki polisler arasında ciddi maaş farklılıkları bulunmaktadır. Müdür 2.500 kuruş maaş alırken polis memuru 300 kuruş almaktadır. Yine tablodan takip edilebileceği üzere polis teşkilatı, memurlarının ilaç masraflarını ödemekte, ayrıca tayinleri çıktığında yer değiştirme masraflarını da karşılamaktadır.

Vilayet polis teşkilatı bütçesi bu şekildeyken bir kaza polis teşkilatının bütçesi ise doğal olarak daha sadedir. 1910'da Kisendire kazası ikiye ayrılınca hem bu kazanın personel yönünden takviyesi hem de yeni kurulan kazaya polis görevlendirilebilmesi adına 15 personel talep edilmiştir. Ayrıca yeni kazanın personel dışındaki ihtiyaçları için de ödenek gerekmektedir. Selanik valisinin bu konuyla ilgili olarak Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine yazdığı yazı, dönemin bir kaza polis teşkilatının bütçesini göstermesi açısından önemlidir. Valinin talep yazısında belirttiği ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçlar için gereken ödenek miktarları şöyledir (Tablo 2):

Tablo 2: Yeni kurulan kaza ve 15 personel için ödenek talebi (1910)²

Giderin cinsi	Yıllık miktar (kuruş)
Maaş	81.600
Melbusat (üniformalar)	7.140
Mefruşat (döşeme)	1.000
Mahrukat (yakacak)	400
Okunamadı	160
Müteferrik (değişik ihtiyaçlar)	100
Toplam	90.400

Tablo 2'de görüleceği üzere istenen ödeneğin en büyük miktarını yine maaşlar, ikinci büyük miktarını ise üniformalar oluşturmaktadır.

Kurumlar için bütçe ne kadar hayatiyse personel açısından da maaşlar o derece önemlidir. Osmanlı polis teşkilatında maaşlar konusunda çeşitli sıkıntılar bulunmaktaydı. Bunların en başında zamanında ödenmemesi gelmektedir. Bilhassa II. Abdülhamit döneminde (1876-1909) polis maaşlarının zamanında ödenmesi için sık sık iradeler çıkarılmıştır. 13 Eylül 1897'de çıkarılan bir iradede, İstanbul'da asayişin sağlanması amacıyla deniz polisi başta olmak üzere polis mevcudunun arttırılması, maaşlarının düzenli olarak ödenmesi ve örtülü ödeneye zam yapılması emredilmekteydi. Bu iradeye rağmen polis maaşları düzenli olarak ödenemiyor olacak ki 28 Temmuz 1901 tarihli yeni bir irade ile

² CDA.DH.EUM.MH.12/52.

diğer nezaretlerden kesinti yapılarak polis ve jandarma maaşlarının zamanında ödenmesi emredilmektedir. Zaptiye Nazırı tarafından, padişaha, polis maaşlarının düzenli ödenemediği, personelin çeşitli sıkıntılar yaşadığının arz edilmesi üzerine 7 Haziran 1903 tarihinde benzer bir irade daha çıkarılmıştır. Fakat padişahın tüm bu emirlerine rağmen sorun devam ediyor olacak ki 1908 yılında aynı minvalde bir emir daha yayınlanmak zorunda kalınmıştır (Engin, 2013, s. 155, 185, 211, 260).

Selanik polis teşkilatında da maaşların zamanında ödenemediği dönemler olmuştur. Örneğin, bütçede ödenek ayrıldığı halde Maliye Nezareti tarafından bankaya zamanında havale gönderilemediğinden Kosova ve Manastır vilayetleriyle birlikte Selanik'te de R.1321 Kanun-i Sani ve Şubat/1906 Ocak/Şubat/Mart aylarında polis maaşları tam olarak ödenememiştir. Bir dizi yazışmadan sonra Sadaret'in de devreye girmesiyle, Maliye Nezaretinin, Osmanlı Bankası'na, bütçede ödenek ayrılmış olması halinde havale gönderilemese bile maaşların zamanında ödenmesi şeklindeki talimatı üzerine sorun çözülebilmıştır (CDA. BEO.2761/207075).

Osmanlı polis teşkilatında maaşla ilgili sorunlardan bir diğeri de aynı rütbedeki polisler farklı vilayetlerde farklı maaş verilmesidir. Örneğin, 7 Haziran 1903 tarihi itibarıyla Manastır vilayetinde ikinci komiserler 750 kuruş, üçüncü komiserler 500 kuruş maaş alırken, Selanik'te her iki rütbedeki komiserler 300 kuruş maaş almaktaydı (CDA.TFR.I.SL.29/2860). H.1322/1904-1905 yılında ise Selanik ve Kosova vilayetlerinde görevli polis memurları 300 kuruş maaş alırken Manastır vilayetinde görevli olanlar 400 kuruş almaktaydı (CDA.TFR.I.UM.22/2182).

Aynı rütbedeki polisler farklı vilayetlerde farklı maaşlar alırken, diğer taraftan 1903'te Selanik polis teşkilatında rütbe farkları maaşlara yansıtılmıyordu. Bu durum, bir hiyerarşi mesleği olan polis teşkilatında bir takım rahatsızlıklara yol açmaktaydı. Konuyla ilgili olarak Rumeli Müfettiş-i Umumiliğine verilen raporda, 1.000 kuruş maaş alan birinci sınıf komiserler hariç olmak üzere diğer rütbeler arasında maaş yönünden fark gözetilmeyerek ikinci ve üçüncü sınıf komiserler ile polis memurlarına 300 kuruş maaş verilmesinin ast-üst ilişkilerini bozduğu belirtildikten sonra, maaşların rütbeğe göre düzenlenmesinin gerekli olduğu, Manastır vilayetinde olduğu gibi ikinci sınıf komiserlere 750, üçüncü sınıf komiserlere 500 kuruş maaş verilmesinin uygun olacağı

belirtilmektedir (CDA.TFR.I.SL.29/2860). Bu rapor dikkate alınmış olmalı ki 1904'ten sonra Selanik'te polis maaşlarının rütbelere göre değiştiği Tablo 1'den takip edilebilmektedir.

Maaş konusundaki önemli sıkıntılardan başka birisi de özellikle polis memuru maaşlarının yetersizliğidir. Selanik vilayeti Cuma-i Bâlâ kazası polis memurlarından Hüseyin oğlu Abdullah, 15 Temmuz 1903 tarihinde Rumeli Umumi Müfettişliğine verdiği dilekçesinde, almış olduğu 200 kuruş maaşla ailesini geçindirmekte zorlandığını ifade etmektedir (CDA.TFR.I.SL.14/1399). Başkent'e 1905'te gönderilen ve Selanik'teki asayişin bozulduğunu bildiren bir şikayete, Selanik polis teşkilatı, polis sayısının yetersiz olduğu, şehirdeki fiyatların artışı karşısında personelin 300 kuruş maaşla geçinemediği, bu durumun da göreve yansımalarının olduğu şeklinde cevap vermiştir (CDA.TFR.I.A.38/3722). Polis maaşlarının azlığından bahsederken diğer devlet memurlarının durumuyla da kıyaslamak gerekir. Aşağıda tablo 3'te bu karşılaştırmalar görülmektedir.

Tablo 3: Memur Maaş Örnekleri (1861-1906)³.

Yıl	Memuriyet	Maaş (Kuruş)
1861	Kaymakam	15.000-19.000
	Muhasebeci	4.000
	Mühendis	3.500
	Katip	150-700
1902	Vergi memuru	500
	Vergi dairesi sandalında reis	360
	Vergi dairesi sandalında tayfa	300
1901	Öğretmen	300
1906	Ebe	400

Tablo 3'ten takip edilebileceği gibi, polis maaşları kaymakam, muhasebeci, mühendis gibi görevlilere nazaran oldukça düşük kalırken öğretmen, ebe ve vergi memurlarıyla aynı sınıfta yer almaktadır. Teşkilatta

³ CDA.TFR.I.M.2/196; Marufoğlu, 2011, s. 276-277; Özger, 2012, s. 436-440.

en yüksek maaşı alan müdür bile kaymakam, muhasebeci ve mühendise yaklaşmamaktadır.

Selanik polislerinin maaşlarında 1910 yılına gelindiğinde bir miktar artış olmuştur. 1905/1906'da 300 kuruş maaş alan polis memuru 400 kuruş, 500 kuruş alan üçüncü komiser ise 800 kuruş almaktadır (CDA.DH.EUM.MH.12/52; CDA.TFR.I.UM.22/2182).

2) Silah ve Üniformalar

Polisin görevini layıkıyla yerine getirebilmesi için dönemin en iyi silahlarına sahip olması gerekir. Bu konunun farkında olan Selanik Polis Mektebi Dahiliye Müdürü, 1909'da yazdığı raporda hükümetin hukukunun korunabilmesi adına polis teşkilatının en iyi silah ve teçhizat ile teçhiz edilmesi gereğinden bahsetmektedir (Yılmaz, 2015, s. 121).

Osmanlı polis teşkilatı silah konusuna gerekli önemi vererek personelini son sistem silah ve teçhizatla donatmayı düşündüyse de devletin içinde bulunduğu mali sıkıntılardan dolayı bu alanda da zorluklar yaşanmıştır. İstanbul'da bile polislerin bir kısmı silahsız görev yapmak zorunda kalıyordu. 1890'lı yıllarda Başkent'e yeni atanan polislerin hiç birine, eskilerin ise çoğuna silah verilememişti. Soruna çözüm bulmak adına 3 Ekim 1895'te çıkarılan irade ile suç işleyen kişilerden müsadere edilip depolarda muhafaza edilen silahlardan 100'ünün Üsküdar, 200'ünün ise Beyoğlu polislerine dağıtılması emredilmiştir (Engin, 2013, s. 142).

Silah ve teçhizatın devlet tarafından verileceğini 1907 tarihli Polis Nizamnamesi'nin 42. maddesi hükme bağlamaktadır (Çebitürk, 2009, s. 26). Buna rağmen Rumeli Vilayat-ı Umumi Müfettişi Hüseyin Hilmi Paşa, 2 Mayıs 1908 tarihinde sadarete yazdığı yazıda, Vilayat-ı Selase (Selanik, Kosova, Manastır) polislerine şimdiye kadar devlet tarafından tabanca verilmediğini, personelin kendi imkânlarıyla temin ettikleri adi tabancalarla görev yaptıklarını ifade etmektedir. Paşa, yazısının devamında polislere yeknesak tabanca verilmesinin elzem olduğunu, 334'ü Selanik polislerine dağıtılmak üzere toplam 768 adet Tophane-i Amire yapımı tabancaya ihtiyaç bulunduğunu belirtmektedir (CDA.I.TPH.17/18). Tophane-i Amire Müşiriyeti 10 Haziran 1908'de verdiği cevapta Tüfek Fabrika-i Hümayunu deposunda Tophane-i Amire imalatı tabanca bulunmadığını, suçta kullanılıp müsadere edilen muhtelif çapta Karadağ, Belçika ve Avusturya yapımı adi tabancalar bulunduğunu, bu gibi tabancaların Vilayet-i Selase gibi kritik bir bölgedeki polis

görevleri için yetersiz kalacağını ifade etmektedir. Yazının devamında ise ordu mensuplarına alınacak tabancaların belirlenmesi için kurulan komisyonda, 9 mm çapındaki Browning marka tabancanın seçilmesi gerektiği sonucuna varıldığı belirtilmekte, dolayısıyla polis teşkilatı için de bu tabancalar tavsiye edilmektedir (CDA.BEO.3334/250011).

Rumeli Vilayet-ı Umumi Müfettişliğinin bu teşebbüsünden sonuç alınmadığı için Selanik polis teşkilatında silah konusundaki sıkıntılar devam etmekte olup 12 Temmuz 1909 tarihi itibarıyla 12 polis silahsız görev yapmaktaydı (CDA.TFR.I.AS.72/7115). Tabanca ihtiyacı sadece Vilayet-i Selase polislerinin değil tüm ülke polis teşkilatının sorunu olduğundan Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti köklü bir çözüm adına çalışmaktaydı. Bu çalışmaların sonucunda 14 Aralık 1910'da Belçika millî silah fabrikasıyla yapılan sözleşmeyle Tophane-i Amire Müşiriyetinin de tavsiye ettiği 9 mm çaplı, Browning marka tabancalar teşkilata kazandırılmıştır (Çebitürk, 2009, s. 139). Selanik Polis Müdüriyetinin 7 Ekim 1912 tarihli yazısından anlaşılıyor ki Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından satın alınan Browning marka tabancalardan 300 adedi Selanik'e gönderilmiş ve personele dağıtılmıştır. Fakat yazı tarihi itibarıyla Selanik polisinin mevcudu 379 olduğundan 79 adet daha tabancaya ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır (CDA.DH.EUM.LVZ.10/27).

Diğer taraftan polis teşkilatlarında üniforma ile görev yapmak esastır. Görevin gerektirdiği istisnai durumlarda sivil olarak da görev yapılabilmektedir. Üniformalı görev yaparak toplumda güven duygusunun oluşturulması, potansiyel suçlularda caydırıcılığın gerçekleştirilmesi, devam eden olaylara müdahale ederken polis olduğunun taraflarca anlaşılması ve meslek kültürünün oluşturulması amaçlanmaktadır (Yılmaz, 2017, s. 132).

Üniformalı görev yapmayı esas, sivil görev yapmayı istisna kabul etmekte olup sivil görev yapmaları gerekenlere amirleri tarafından geçici veya daimi olarak izin verilmesi gerektiğini hüküm altına alan 1907 tarihli Polis Nizamnamesi'ne göre üniformalar devlet tarafından verilecek, personel ise dikkatli bir şekilde kullanacaktır (Çebitürk, 2009, s. 202-206).

II. Meşrutiyet'ten sonra polis üniforması pantolon, ceket ve kaputtan oluşmaktaydı. Başlarında fes, serpuş veya kalpak bulunur, ayaklarına çizme veya potin giyer ve eldiven takarlardı. Ceket ve kaputlarına sırma, püskül, kordon ve apolet takarlardı. Ceket düğmeleri de aksesuar şeklinde tasarlanmaktaydı. Üniformayla ilgili olarak

Osmanlı Polis Teşkilatında Lojistik İmkânlar: Selanik Vilayeti Örneği

nizamnamede ayrıntılı düzenlemeler yapılmış olmasına rağmen, kışlık, yazlık ve tören üniformalarının tamamı hakkında rengi, modeli, ya da kumaş kalitesi açısından şikâyet eksik olmamıştır (Yarcı, 2009, s. 21-30).

Vilayet polis bütçelerinde üniforma ödenekleri ayrı bir kalem olarak geçmekte olup vilayetlerin ödenek talepleri üzerine Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti, bütçenin elverdiği ölçülerde tahsisat yapmaktaydı (CDA.TFR.I.UM.22/2182). Selanik Polis Müdüriyetinin 1910 yılında çeşitli rütbelerdeki 15 personel için istediği üniforma ödeneği şöyledir (Tablo 4):

Tablo 4: Üniforma için tahsisat talebi (1910)⁴.

Rütbesi	Kişi başı miktar (kuruş)	Personel sayısı	Toplam
Komiser ve muavini	500	3	1.500
Polis memuru	470	12	5.640
Toplam		15	7.140

Tablo 4’te görüldüğü gibi personel başına komiser sınıfı için 500, polis memurları için 470 kuruş ödenek istenilmektedir. 30 kuruşluk fark kordon, sırma, apolet gibi aksesuarlardan kaynaklanıyor olmalıdır.

Tüm düzenlemelere rağmen Selanik polis teşkilatı mensupları üniforma konusunda da sıkıntı içerisindeydi. Rumeli Umumi Müfettişliğine 1904’te verilen bir raporda, Selanik polislerinin üniformasız olarak görev yaptıkları, giydikleri kıyafetin de hiçbir şekilde uygun olmadığı, bir an evvel duruma müdahale edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Raporun devamında ise üniformanın yanı sıra teçhizatta da eksiklikler bulunduğu, personelin tabanca, kelepçe, üzerinde *polis* kelimesi yazılı bir kokart, düdüğü ve saat ile donatılmasının şart olduğu ifade edilmektedir (CDA.TFR.I.SL.29/2860).

Selanik polislerinin kıyafet konusundaki zorluklarından birisini de yağmurlu havalarda yaya devriye gezmek oluşturmaktadır. Bu sorunun farkında olan idare 1908’de tüm karakollara demirbaş olarak ikişer adet yağmurluk vermiş, kış aylarında personeli rahatlatan bu yağmurluklar yoğun kullanımdan dolayı bir yıl sonra kullanılamayacak hale gelmişti. Devriyelerin yanı sıra noktalarda görevli polisler de yağmurluk talebinde

⁴ CDA.Y.PRK.MK.18/18.

bulunmaktaydılar. Bu sebeple Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinden 50 adet yağmurluk daha talep edilmiştir (CDA.DH. EUM.MH.238/44).

3) Ulaşım ve İletişim İmkânları

Polis teşkilatları için önem arz eden konulardan bir diğeri de ulaşım dır. Asayişini sağlamakla yükümlü olduğu bölgede çıkaracağı devriyelerle alan hakimiyetini sağlayabilmesi ve lüzumu halinde olay yerlerine en hızlı şekilde ulaşabilmesi gerekir. Ulaşımın geleneksel yöntemlerle yapıldığı dönemlerde bu hizmetler yaya devriyelerle yapılmaktaydı. Zaman içerisinde attan da faydalanılmaya başlanılmış ve teşkilatta süvari karakolları kurulmuştur (CDA.DH.EUM. MH.35/54).

Selanik polisinin kullandığı ulaşım araçlarından birisi bisiklettir. 1861 yılında Fransa'da geliştirilen bisiklet, 1880'lerden itibaren Osmanlıya girmiş, II. Meşrutiyet'ten (1908) sonra ise vilayet polis teşkilatlarında kullanılmaya başlanmıştır (Yılmaz, 2015, s. 118). Teşkilatın bisiklet kullanmaya başlaması üzerine Selanik polis okulunda bisiklet eğitimi verilmeye başlanmıştır. Fakat okulun eğitimlerde kullanılacak bisikletleri temin etme imkânı olmadığından 16 Mart 1909 tarihli yazıyla Selanik, Manastır ve Kosova vilayetlerinden birer adet bisiklet satın alarak okula göndermeleri talep edilmiştir. Bu yazı üzerine Selanik Polis Müdüriyeti bir bisiklet satın alarak polis okuluna gönderdiği gibi, ikisi müdüriyette dördü önemli karakollarda kullanılmak üzere 6 bisiklet daha satın alma kararı almış ve gerekli olan 4.800 kuruşun temini için çalışmalara başlamıştır. Bisikletin teşkilata olan katkıları görülünce 11 Ağustos 1909'da 11 bisiklet daha satın alınması için girişimlere başlanmıştır (CDA.TFR.I.SL.211/21076).

XX. yüzyıl başlarından itibaren dünyada üretilmeye başlanan otomobil, çok geçmeden Osmanlı'ya da girmiş, 1910'lu yıllardan itibaren ise Osmanlı polis teşkilatı tarafından da kullanılmaya başlanmıştır (Yılmaz, 2019: 347, 350). Selanik polis teşkilatı 1912 yılında İstanbul Polis Müdüriyeti aracılığıyla 260 altına Amerikan imalatı bir otomobil satın almıştır. İstanbul Valisi'nin yazısına göre söz konusu otomobil fabrika tarafından, tanıtım amacıyla ucuz fiyata verilmiş ve devlet bu alışverişten oldukça karlı çıkmıştır (CDA.DH.EUM.MH.40/9).

Osmanlı polisi sandal ve motorbot gibi deniz araçlarından da faydalanmıştır. 1907 tarihli Polis Nizamnamesi'nde polise, deniz yoluyla gelenleri kontrol altında bulundurmak, ülkeye kaçak silah ve şüpheli

Osmanlı Polis Teşkilatında Lojistik İmkânlar: Selanik Vilayeti Örneği

şahıslar ile diğer kaçak malların girmesine mâni olmak için denizde devriye bulundurmak görevi verilmiş (Çebitürk, 2009, s. 206), böylece sandal, motor gibi araçlara ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Selanik'te deniz yoluyla kaçakçılık önemli bir sorundu. Buna çözüm bulmak adına 1902'de Vergi Dairesi emrine 5 sandal alınarak her birine bir reis, bir memur ve beş tayfa görevlendirilmişti. Bu görevliler kaçakçılığı önleme amaçlı çalıştıklarından bir nevi polis vazifesi görmekteydiler. Fakat personelin tecrübesizliği ve bölgeyi tanımamalarından dolayı bu uygulamadan beklenen sonuç alınamamıştır (CDA.TFR. I.M.2/196).

Liman ve sahil şeridinin kontrol dışı durumu tedbir alınmasını gerektirmekteydi. Konunun incelenmesi amacıyla 1904'te merkez kaymakamı, polis müfettişi, polis müdürü, polis tensik (reform) heyeti başkanı ve ticaret mahkemesi başkanından oluşan bir komisyon kuruldu. Komisyon, Selanik liman ve sahil şeridindeki kolluk hizmetleriyle ilgili araştırmasını yaparak 4 Şubat 1904'te bir rapor düzenlemiştir. Raporunda, Selanik limanının büyüklüğü ve girip çıkan gemilerin yoğunluğu sebebiyle polislerin sadece yolcuların pasaport işlemlerini takip edebildikleri, limana girip çıkan gemilerin mürettebatı, evrakları, yükleri gibi konularda herhangi bir kontrol yapılamadığı, bu durumun, şehre kaçak şahıs veya eşya girmesini oldukça kolaylaştırdığı ifade edilmiştir. Raporun devamında polis teşkilatı, sandal, kayık gibi deniz araçlarına sahip olmadığı için sadece polis sayısının artırılmasının yeterli olmayacağı tespitinde bulunulmuştur. Komisyon, raporunda çözüm olarak, öncelikle limanda görevli polis sayısının 5'ten 10'a çıkarılmasını, ayrıca 10 nefer jandarma görevlendirilmesini, vergi dairesine ait olan sandalların her birine bir polis ve bir jandarma neferi görevlendirilmesini ve bu sandalların idaresinin polis müdüriyetine devredilmesini tavsiye etmiştir (CDA.TFR.I.M.2/196).

Komisyonun tekliflerinin ne derece etkili olduğu bilinmese de Selanik'te 1909'da kaçakçılık vb. olaylara karşı denizde de devriye görevi ifa eden polislerin varlığı bilinmektedir (CDA.DH.EUM.MH.12/14). Selanik polisi denizlerdeki devriye görevi için sandal ve kayıklardan faydalanmaktaydı. 1912 yılında ise İstanbul'dan pazarlık suretiyle bir motorbot satın almıştır (CDA.DH.EUM.MH.40/9).

Güvenlik hizmetlerinde iletişim imkânları da ulaşım kadar önemlidir. İyi çalışan bir iletişim sistemi hızlı ve doğru karar alabilme, birimleri daha iyi koordine edebilme, devam eden olaylarda daha hızlı

tepki verebilme gibi avantajlar sağlayarak asayişin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Bu sebeplerle güvenlik teşkilatlarının çağın iletişim teknolojilerini çok iyi takip ederek kullanmaları gerekmektedir. XIX. yüzyılın son çeyreği ile XX. yüzyıl başlarında, vilayet dahilindeki asayişe müessir olaylar ile ülkenin tamamını etkileme potansiyeli olan siyasi gelişmeler, Selanik'te de etkili bir iletişim ağının varlığını zorunlu kılmaktaydı (Yılmaz, 2017, s. 146).

XIX. yüzyıl ortalarından itibaren haberleşme alanında yeni bir dönemi başlatan telgraf teknolojisi, 1855'te İstanbul-Şumnu hattının tamamlanmasıyla Osmanlı ülkesine girdi. Bu hat daha çok Kırım Harbi dolayısıyla cephe ve müttefik devletlerin başkentleriyle haberleşebilmek adına kurulmuştur. İstanbul-Selanik hattı ise 1860'da tamamlanmış, yüzyılın sonuna kadar devam eden çalışmalarla birçok hat devreye girmiştir (Çakılcı, 2016, s. 52, 69). Selanik valisinin 24 Nisan 1895 tarihli, kazalardaki polis ve jandarma görevlilerinin telgrafla muhabere kurallarıyla ilgili olan yazışması, telgrafın en azından bu tarih itibariyle kazalara kadar yaygınlaştığını ve polis teşkilatı tarafından da kullanılmakta olduğunu göstermektedir (CDA.DH.ŞFR.173/54).

Graham Bell tarafından 1876'da icat edilen telefon, haberleşmede telgraftan daha önemli bir yenilik getirmiştir. Osmanlıya 1881'den itibaren girmeye başlayan telefon XX. yüzyıl başlarında Selanik Vilayeti Drama Sancağı'na kadar ulaşmıştır. Drama'da 1910'da mutasarrıf Tahsin Bey önderliğinde telefon sistemini kurma çalışmalarına başlanmıştır. Sancakta üç sene içinde 475 kilometrelik bir telefon sistemi oluşturularak 89 merkeze telefon ulaştırılmıştır. Böylece jandarma karakollarının tamamına yakını ile büyük köyler telefonla tanışmıştır. Telefon, Drama Sancağı'nın asayişine olumlu katkılar yapmıştır. Drama'ya telefonun ulaşmasından sonra, bazı yerlerde halkın da direkleri temin ederek devletle iş birliği yapmasıyla Selanik vilayeti genelinde telefon şebekesi gelişmiştir (Uzer, 1999, s. 298-300).

Selanik Polis Müdüriyeti de telefon alanındaki bu gelişmeleri yakından takip ederek karakol ve diğer birimlerine telefon hattı bağlamak için 1909'da harekete geçmiştir. Alman Siemens şirketiyle 40.000 kuruşa anlaşma sağlanmış ve 10 Şubat 1909'da Osmanlı Bankasına söz konusu meblağın polis müdüriyeti ödeneklerinden ilgili şirkete ödenmesi için yazı yazılmıştır. Polis müdüriyeti bütçesinde telefonla ilgili bir kalem olmamış olacak ki söz konusu ödeme polis maaşlarında yapılan tasarrufla

karşılanabilmiştir (CDA.TFR.I.SL.203/20291, 219/21813). 12 Eylül 1909 tarihi itibarıyla Beşçınar, Yenikapı, Üççeşmeler ve Büyükdere karakolları ile Üsküp İstasyonu ve pasaporthane haricinde kalan birimlere telefon bağlanmış durumdaydı. Siemens şirketiyle yapılan görüşmelerde 286 liraya bu birimlere de telefon bağlanabileceği anlaşılmış ve maliyetin yine maaşlardan yapılacak tasarrufla karşılanabilmesi için Umumi Müfettişlikten gereken izin alınmıştır (CDA.TFR.I.SL.219/21813).

4) Hizmet Binaları

Osmanlı polis teşkilatının önemli sorunlarından birisi hizmet binaları alanında kendini göstermektedir. II. Meşrutiyet'ten sonra vilayetlerdeki karakol sayıları, kaçının kira olduğu, ihtiyaca cevap verip veremedikleri gibi konularda bir döküm çıkarılmıştır. Neticede vilayetlerdeki karakol sayılarının yetersiz, mevcutların çoğunun kiralık ve fiziki şartların oldukça kötü olduğu anlaşılmıştır (Özçelik, 2012, s. 98).

Hizmet binaları konusunda Selanik vilayetinde de benzer sıkıntılar yaşanmaktaydı. Bina tedariki alanında kiralama (CDA.DH.EUM.MH.35/54), Selanik merkez veya Petriç kazası örneğinde olduğu gibi hükümet konaklarının bir bölümünün polise ayrılması (CDA.DH.MKT.1881/122; Abbott, 2013, s. 207) ya da 1890'larda Selanik merkezinde yeni kurulan mahalleye belediyenin karakol inşa etmesi gibi usullerle çözümler üretilmekteydi (Mazower, 2013, s. 331).

Selanik vilayeti polis idaresi 23 Ekim 1891 tarihi itibarıyla Selanik hükümet konağı içerisinde bulunmaktadır. Hükümet konağının yıkılarak yeniden inşası kararlaştırılınca diğer daireler gibi polis idaresi de kiralık binaya taşınmıştır (CDA.DH.MKT.1881/122). Üç katlı olarak planlanan yeni hükümet konağının yanında, müstakil bir avlu içerisinde tek katlı bir yapı grubu daha planlanarak valilik makamı, harem dairesi (vali konutu), nüfus dairesi, girişte de karşılıklı olarak polis ve jandarma daireleri planlanmıştır (Ek 1) (CDA.PLK.P.799/1). Polis ve jandarma dairelerinin bu şekilde planlanmasıyla valilik makamı ile konutunun da güvenliği sağlanmış olmaktadır.

Selanik valiliği 3 Mayıs 1912'de polis teşkilatının vilayet genelinde kiralık olarak kullandığı binaları ve bunların yıllık kira bedellerini Dahiliye Nezareti'ne yazıyla bildirmiştir. Yazının devamında Selanik'te kiraların günden güne arttığı, gelecek yıl için bu rakamların yitmeyeceği ifade edilmiştir (CDA.DH.EUM.MH.35/54). Aşağıda tablo

5'te Selanik polis teşkilatının kiralık olarak kullandığı binalar ile yıllık kira bedelleri gösterilmektedir.

Tablo 5: Vilayet genelinde kiralanarak kullanılan polis binaları ile yıllık kira bedelleri (1912)⁵.

	Birimi	Yıllık kira bedeli (kuruş)
Selanik merkez		
1	Yassıyol Karakolu	5.027,40
2	Eski Cuma Karakolu	3.898,80
3	Kara Ağaçlar Karakolu	2.462,25
4	İskele Karakolu	3.283,20
5	Çarşı Karakolu	3.000
6	Vardar Karakolu	3.078
7	Süvariler Karakolu	3.600
	Toplam	24.349,65
Taşra		
8	Kisendire kazası	684
9	Tikveş kazası	480
10	Serez sancak merkezi	456
11	Kavala kazası	1.846,75
12	Yenice kazası	615,60
13	Taşöz kazası	160
14	Razlık kazası	256,20
	Toplam	4.498,55
	Genel toplam	28.848,20

Tablo 5'te görüldüğü gibi 7'si merkezde, 7'si taşrada olmak üzere toplam 14 bina kiralık olarak kullanılmaktadır. En yüksek kira 5.027,40

⁵ CDA.DH.EUM.MH.35/54.

Osmanlı Polis Teşkilatında Lojistik İmkânlar: Selanik Vilayeti Örneği

kuruşla Selanik merkezdeki Yassıyol Karakolu için ödenirken taşrada en yüksek kira 1.846,75 kuruşla Kavala kazasında ödenmektedir. Teşkilatın kira için ödediği yıllık bedel ise 28.848,20 kuruştur.

Dönemin uygulamasına göre bazı karakollarda polis ve jandarma bir arada bulunmakta olup bu durumdaki karakolların kiralari jandarma bütçesinden karşılanmaktaydı (CDA.TFR.I.SL.83/235). Selanik merkezde bulunan Çarşı, Vardar ve Yeni Kapı Karakolları birlikte kullanıldığı için bu kurala göre kiralari jandarma tarafından ödenmekteydi. Fakat Mart 1907’de jandarma bu karakollardan ayrıldığı için polis teşkilatı toplam 6.600 kuruş ödeneğe ihtiyaç duymuş ve gerekli ödenek talebinde bulunulmuştur (CDA.TFR.I.SL.136/13565).

Hizmet binalarıyla ilgili önemli bir sorun da kış aylarında ısıtılması olmaktadır. Isınma için mangal kullanılmakta olup 1907 senesinde bütçede 5.000 kuruş ödenek ayrılmıştı. Aynı yıl mangal başına günlük 3 kıyye hesabıyla satın alınan kömürün bedeli ise 7.036 kuruş tutmuştur. Aradaki farkın diğer kalemlerden ödenebilmesi için Rumeli Vilayati-1 Umumi Müfettişliği’nden izin istenerek soruna çözüm bulmak yoluna gidilmiştir (CDA.TFR.I.SL.136/13565).

Sonuç

Osmanlı polis teşkilatının kurularak Selanik’in de içinde bulunduğu taşra vilayetlerinde teşkilatlandığı XIX. yüzyılın sonlarında, Osmanlı Devleti, ekonomik ve mali açıdan pek çok zorlukların içerisinde bulunmaktaydı. Bu dönemde devlet, her şeyden önce uluslararası arenada varlığını sürdürebilmeyi öncelemekte olup doğal olarak bütçesini de bu çerçevede oluşturarak kullanmaktaydı.

Osmanlı Devleti bu tür zorluklar içerisindeyken, vilayet genelinde teşkilatlanmış Selanik polis teşkilatının da pek çok ihtiyacı bulunmaktaydı. Bunların en başında personeline yeterli miktarda maaşın zamanında ödenmesi gelmektedir. Maaşlar hususunda, miktarı başta olmak üzere pek çok sıkıntı bulunmasına rağmen süreç içerisinde bunların bir kısmının çözüldüğü anlaşılmaktadır. Polis maaşlarının zamanında ödenmesi hususunda bizzat padişahın iradeler çıkarması, Selanik polislerinin maaşlarının ödenemediğinde sadrazamın devreye girmesi devletin, polis maaşlarının zamanında ödenmesine büyük önem atfettiğini göstermektedir. Selanik polis teşkilatında görevli polislerin, maaş dışında

ilaç ücretleri ile başka bir şehre tayin olduklarında taşınma masraflarının ödenmesi gibi bir takım mali hakları da bulunmaktaydı.

Selanik polis teşkilatı, ödenekler konusunda sıkıntılar yaşamasına rağmen görev alanıyla ilgili olarak dönemin teknolojik gelişmelerini yakından takip edebilmektedir. Personel, adi tabancalarla, hatta tabancasız olarak görev yaparken tamamını olmasa bile büyük bir kısmını dönemin hatta günümüzün bile en iyi tabancasıyla donatabilmiş olması bunun göstergesidir. Yine ulaşım alanında bisiklet, motorbot ve otomobili; iletişim alanında telgraf ve telefonu kurumsal alt yapısına kazandırmış olması bu anlamda önemlidir. Bütçede ödenek bulunmadığı halde maaş kaleminden tasarruf yapılarak birimlere telefon hattı bağlanması haberleşmeye verilen önemi göstermektedir.

Selanik polis teşkilatının sıkıntılı alanlarından birisinin de hizmet binaları olduğu anlaşılmaktadır. Teşkilat, yüksek maliyetinden dolayı çözümü en zor görünen alanda kiralamanın yanı sıra valilik ve belediye ile de iş birliği yaparak çözümler üretmeye çalışmıştır.

Kaynakça

1) Arşiv Kaynakları

- CDA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri) BEO (Bab-1 Ali Evrak Odası) 2761/207075, 3334/250011.
- CDA.DH.(Dahiliye Nezareti) EUM(Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti) LVZ.(Levazım Kalemi)10/27.
- CDA.DH. EUM. MH.(Muhasebe kalemi) 12/14, 12/52,35/54,40/9, 238/44
- CDA.DH.MKT (Mektubi kalemi defterleri) 1881/122.
- CDA.DH.ŞFR.(Şifre kalemi belgeleri) 173/54.
- CDA. İ.(İrade)TPH.(Tophane-i Amire) 17/18.
- CDA.PLK.P.(Plan, proje ve krokiler) 799/1.
- CDA.TFR. I.A (Rumeli Müfettişliği Sadaret evrakı)38/3722.
- CDA.TFR.I.AS(Rumeli Müfettişliği Jandarma Müşiriyet ve Kumandanlık evrakı)72/7115.
- CDA.TFR. I.M. (Rumeli Müfettişliği müteferrik evrakı) 2/196.
- CDA.TFR. I.SL.(Rumeli Müfettişliği Selanik evrakı) 14/1399, 29/ 2860, 83/235, 136/13565, 203/20291, 211/21076, 219/21813.

CDA.TFR.I.U.M (Rumeli Müfettişliği umum evrakı) 22/2182.

CDA.Y.PRK.MK. (Yıldız perakende evrakı müfettişlikler ve komiserlikler tahrirati)18/18.

2) Diğer Kaynaklar

ABBOTT, G. F., *Makedonya, 20. Yüzyılın Başında Balkanlarda Tarihsel Bir Gezi*, (çev. Raşit Gürdilek), Ankara 2013.

ALYOT, Halim, *Türkiye’de Zabıta, Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum*, (2. Baskı), Ankara 2008.

ÇAKILCI, Diren, “Osmanlı Devletinde Uluslararası Telgraf İşbirliği: Sicilyateyn Örneği”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, XIII/25-26 (2014), s. 51-82.

ÇEBİTÜRK, Hakan, “Osmanlı’dan Cumhuriyete Polis Mevzuatı”, (Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya 2009.

ENGİN, Vahdettin, *Asayiş, Sultan II. Abdülhamid’in İç Güvenlik Politikası*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2013.

MAZOWER, Mark, *Selanik Hayaletler Şehri Hıristiyanlar, Müslümanlar ve Yahudiler, 1430-1950*, (çev. Gül Çağalı Güven), Alfa Yayınları, İstanbul 2013.

MARUFOĞLU, Sinan, “Osmanlı Taşra Eyaletlerinde Hizmetler ve Ücretler”, *History Studies*, III/3 (2011), s. 267-283.

ÖZÇELİK, Mücahit, “Mütareke Dönemi Türk Polis Teşkilatındaki Düzenlemeler”, *Polis Bilimleri Dergisi*, XIV/3 (2012), s. 85-104.

ÖZGER, Yunus, “Osmanlı’da Kadınların Memuriyette İstihdamı Meselesi ve Sicill-i Ahvalde Kayıtlı Memurelerin Resmi Hal Tercümeleleri”, *History Studies*, 4/1.12 (2012), s. 419-447.

SÖNMEZ, Ali, “Polis Meclisinin Kuruluşu ve Kaldırılışı”, *A.Ü.D.T.C.F. Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, XXIV/37 (2005), s. 259-275.

TONGUR, Hikmet, *Türkiye’de Genel Kolluk, Teşkil ve Görevlerinin Gelişimi*, T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1946.

UZER, Tahsin, *Makedonya Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*, TTK Yayınları, Ankara 1999.

YARCI, Güler, “Osmanlı Polis Kıyafetleri ve Müteahhit Terziler (1908-1923)”, *Tematik Türkoloji Dergisi*, 1/2-2 (2009), s. 15-43.

- YILMAZ, İbrahim, “Osmanlı Polis Okulları: Eğitim”, *SÜTAD*, S. 38 (2015), s. 103-130.
- YILMAZ, İbrahim, *Selanik Polis Tarihi (1876-1912)*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 2017.
- YILMAZ, İbrahim, “Osmanlı Devleti’nin Son Dönemlerinde Trafik ve Trafik Kazaları”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XX/36 (2019), s. 341-368.

Osmanlı Polis Teşkilatında Lojistik İmkânlar: Selanik Vilayeti Örneği

EKLER

Ek 1: Yeniden inşası kararlaştırılan ve polis dairesinin de içinde bulunduğu Selanik Hükümet Konağı'nın planı (CDA.PLK.P.799/1).

